

CZU: 657.92:657.63:005.334

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4461066>

EVALUAREA EFICIENȚEI CONTROLULUI FINANCIAR AL ENTITĂȚII PRIN PRISMA IDENTIFICĂRII INFLUENȚEI FACTORILOR DE RISC

Daria ROTARU

Academia de Studii Economice a Moldovei

Instrumentele controlului financiar al entității reprezintă componentele de bază ale sistemului de control intern organizat de conducerea entității cu scopul gestionării fiabile și eficiente a sistemului financiar. Scăderea eficacității măsurilor de control va afecta imediat calitatea sistemului de management în ansamblu. Obiectivul studiului rezidă în determinarea unei metode de evaluare a eficienței controlului financiar al entității pe baza aprecierii influenței factorilor de risc pe exemplul riscului inexactității datelor contabile.

Cuvinte-cheie: control financiar, factori de risc, informație contabilă, evaluarea riscului.

THE ENTITY'S FINANCIAL CONTROL EFFICIENCY EVALUATION BASED ON THE IDENTIFICATION OF RISK FACTORS INFLUENCE

The financial control tools applied by the entity are the basic components of the internal control system established by the management of the entity in order to ensure reliable and efficient financial system governance. The decrease of the control measures effectiveness will immediately affect the quality of the management activities as a whole. The objective of the study was to determine the method to evaluate the entity's financial control efficiency based on the risk factors influence assessment, using the example of the risk of inaccurate accounting information.

Keywords: financial control, risk factors, accounting information, risk assessment.

Introducere

În contextul informațional actual, utilizatorii informațiilor financiar-contabile sunt cointeresați în identificarea unor mecanisme adecvate prin care riscurile ce au efecte negative asupra utilității informațiilor financiare raportate să poată fi prevenite, detectate și remediate. De asemenea, pentru atingerea obiectivului privind calitatea informației, în sarcina controlului financiar intră implementarea unor acțiuni prompte și eficiente pentru a oferi o asigurare rezonabilă cu privire la furnizarea de informații utile și veridice pentru procesul decizional. Astfel, „controlul financiar devine un instrument eficient de conducere a activității, de prevenire și recuperare a pagubelor, de apărare și dezvoltare a patrimoniului dacă se caracterizează prin fermitate, exigență, obiectivitate și dacă se exercită pe baza unor principii și reguli rigurose fundamentate în raport cu activitatea economică și financiară” [1, p.117].

Deoarece „utilitatea informațiilor contabile și, implicit, a celor fiscale este corelată cu „riscul informațional” care, la rândul său, influențează riscul economic prin informații inexacte și, prin urmare, contribuie la prezentarea rapoartelor denaturate” [2, p.994], în cadrul cercetării efectuate a fost stabilit ca scop identificarea unui mecanism de control financiar care poate fi evaluat în baza aprecierii matricii riscurilor de inexactitate a datelor financiar contabile care cauzează prezentarea eronată a informațiilor contabile și fiscale.

1. Metode și materiale aplicate

Studiul se bazează pe metodele de cercetare interdisciplinare, descriptive și dialectice, incluzând și elementele fundamentale care includ deducția, sinteza, analiza, precum și pe metodele adecvate disciplinelor economice, cum ar fi comparația, observarea, selecția.

Pentru a identifica relația dintre controlul financiar și impactul factorilor de risc asupra activității economico-financiare au fost formulate următoarele ipoteze de cercetare:

- ✓ H1 – presupunem că dacă entitatea utilizează o matrice de evaluare a riscurilor ca instrument al controlului financiar, aceasta va putea preveni impactul negativ al factorilor de risc care influențează performanța economico-financiară în ansamblu.
- ✓ H2 – presupunem că dacă informațiile financiare și contabile sunt veridice, relevante și corecte, influența riscului inexactității datelor contabile este redus, ceea ce influențează pozitiv procesul decizional al managerilor entității și permite sporirea performanțelor economice.

2. Rezultate și discuții

Un criteriu important pentru aprecierea eficienței sistemului de control financiar este identificarea conceptului de risc financiar și influența factorilor săi asupra rezultatului financiar al entității. În literatura de specialitate riscul este definit ca un eveniment cu „*impact negativ, care poate împiedica crearea valorii sau distruge valoarea existentă*” [3, p.2], un „*element incert*” [4, p.68-69], un „*dezastru, pierdere, accident ... alte evenimente negative*” [5, p.1] sau „*o balanță care se poate înclina fie în partea succesului, fie în partea eșecului*” [6, p.113], „*o posibilitate a pierderilor veniturilor planificate și incertitudinea identificării rezultatelor financiare ale entității în viitor*” [7, p.51] sau *probabilitatea greșelii sau succesului alegerii făcute într-o situație cu mai multe alternative* [8].

Riscul însoțește toate procesele desfășurate la entitate. Fiind în fața incertitudinii, conducerea entității trebuie să ia decizii al căror rezultat depinde de o multitudine de factori care afectează entitatea atât din interior, cât și din exterior, reprezentând riscuri interne și externe care pot afecta rezultatul financiar și continuitatea activității entității în ansamblu. În opinia noastră, obiectul serviciului de control financiar sunt riscurile financiare interne și externe, care includ:

a) Riscuri financiare interne

- *riscul inexactității datelor contabile sau riscul de nonconformitate a evidenței contabile.* Acest risc este cauzat de faptul că un sistem de contabilitate organizat în mod deliberat incorect (cu un număr mare de încălcări) este o sursă de informații inexacte pentru serviciul de control financiar și pentru utilizatorii informației financiare în ansamblu;
- *riscul aferent irelevanței instrumentelor aplicate, criteriilor analizate și momentului acțiunilor de control.* Aceasta reflectă faptul că rezultatul controlului financiar depinde în mare măsură de metodologia și instrumentele utilizate de serviciul de control financiar intern, precum și de momentul desfășurării acțiunilor de control;
- *riscul de nedetectare a încălcărilor obiectului inspectat.* Acest tip de risc exprimă probabilitatea ca implementarea corectă a tuturor procedurilor de verificare și utilizarea informației de încredere să nu garanteze detectarea abaterilor în activitățile financiare și economice ale entității din perspectiva pragului de semnificație.

b) Riscuri financiare externe

Riscurile financiare externe ale sistemului de control financiar ar trebui să includă riscurile externe ale întregii entități, deoarece influența lor afectează starea financiară a întreprinderii în ansamblu și, în consecință, reduce eficiența serviciului de control financiar. În opinia noastră, este necesar de a evidenția tipurile de riscuri externe care pot afecta sistemul de control financiar intern în mod direct, precum:

- *riscul acțiunilor părților terțe, concurențial;*
- *riscul modificărilor legislative;*
- *riscul valutar;*
- *riscul natural (vizează factori naturali);*
- *riscul de forță majoră etc.*

Gradul de influență a riscului asupra activității întreprinderii are nevoie de o evaluare cantitativă. Considerăm că riscurile externe sunt mai probabilistice, însă evaluarea acestora este complicată din cauza lipsei de influență internă și a impreciziei informaționale. Astfel, considerăm mai relevantă metoda de evaluare a riscurilor financiare ale entității din perspectiva influenței interne a acestora asupra activităților financiare și economice în ansamblu.

Controlul financiar intern are ca arie de acțiune activitatea economico-financiară a entității în ansamblu sau a departamentelor sale funcționale, în dependență de volumul și complexitatea structurii organizatorice a acesteia. Deoarece principala sursă informațională care servește drept obiect al controlului financiar este furnizată de sistemul financiar-contabil, riscul primordial în cadrul evaluării sistemului de control financiar reprezintă calitatea și veridicitatea datelor financiar-contabile. Informația financiar-contabilă trebuie să corespundă anumitor criterii; astfel, *Legea contabilității și raportării financiare*, nr.287 din 15.12.2017, vizează următoarele caracteristici calitative fundamentale și amplificatoare: *relevanța, reprezentarea exactă, comparabilitatea, verificabilitatea, oportunitatea, inteligibilitatea* [9, art.20]. Informația contabilă este esențială pentru luarea deciziilor și ar putea condiționa previziuni incorecte pentru managerii entității. Potrivit opiniei savantului Colasse Bernard, în aprecierea calității informațiilor „*există o serie de dileme generate de conflictele existente între unele caracteristici ale informației, cum ar fi cea dintre relevanță și fezabilitate sau cea dintre comparabilitate și loialitate*” [10].

În continuare prezentăm detalierea metodei de evaluare a *riscului inexactității datelor contabile* ca fiind unul dintre principalii indicatori în aprecierea nivelului eficienței controlului financiar. Evaluarea riscului inexactității datelor contabile se bazează pe cuantificarea erorilor contabile în corespundere cu parametrii setați pentru verificare. Pentru a determina tipurile de erori contabile, serviciul de control financiar intern ar putea fi ghidat de metodologia auditorilor externi. În opinia noastră, erorile contabile detectate pot fi atribuite la unul dintre următoarele șase tipuri de încălcări:

- 1) *încălcarea cerințelor de justificare a operațiunii economice*. Această încălcare este asociată în special cu o contabilizare nerezonabilă a operațiunii economice cauzată de absența documentelor primare justificative, înregistrarea eronată a datelor, efectuarea tranzacțiilor cu încălcarea condițiilor contractuale sau a prevederilor legale etc.;
- 2) *încălcarea normelor cronologice de înregistrare a faptelor economice și a principiului contabilității de angajamente*. Această încălcare este asociată cu reflectarea incorectă a datei tranzacției în evidența contabilă care nu corespunde cu data indicată în documentul justificativ, ceea ce sporește riscul reflectării incorecte a veniturilor și cheltuielilor;
- 3) *înregistrarea incompletă sau neînregistrarea în evidența contabilă a tranzacțiilor economice*;
- 4) *încălcarea cerințelor de evaluare a elementelor patrimoniale*. De exemplu, costul inițial al proprietății nu include toate cheltuielile de achiziție a acesteia;
- 5) *încălcarea prevederilor legale care reglementează modul de ținere a evidenței contabile și a normelor de înregistrare a operațiunilor în conturile contabile*. Această încălcare include următoarele inexactități:
 - operațiunile sunt reflectate în conturile contabile cu încălcarea prevederilor din planul general de conturi contabile;
 - operațiunile înregistrate conțin erori de calcul (aritmice);
- 6) *încălcarea normelor de sintetizare a datelor contabile pe conturi sintetice și analitice*. Această încălcare este legată de următoarele discrepante:
 - datele contabile sintetice nu corespund cu datele analitice;
 - nu este organizată contabilitatea analitică pe subconturi;
 - datele contabilității sintetice și analitice nu corespund cu datele din documentele primare;
 - datele declarațiilor fiscale și statistice (situațiile financiare) nu corespund cu informația din conturile contabile.

Considerăm că este rezonabilă evaluarea riscului inexactității datelor contabile utilizând metoda de testare a organizării evidenței contabile a entității pe baza a cinci domenii diferite de contabilitate, relevante pentru entitate, precum:

- *operațiuni cu mijloace financiare împrumutate*;
- *operațiuni cu materii prime, materiale, produse în curs de execuție, produse*;
- *operațiuni cu numerarul*;
- *operațiuni cu contragenții*;
- *operațiunile decontărilor cu bugetul*.

Pentru evaluarea riscurilor poate fi utilizată următoarea gradație (în funcție de numărul de puncte): *ridicat, mediu, scăzut*.

Operațiunile economice sunt evaluate cu „+” dacă corespund parametrilor setați și, respectiv, cu „-” dacă nu corespund acestor parametri, în dependență de pragul de semnificație identificat în cadrul procedurilor de control financiar. Drept urmare, se calculează numărul total de parametri și numărul de parametri negativi și se determină proporția de rezultate negative. Această acțiune se realizează pentru fiecare domeniu de evaluare. Rezultatul final este un număr total de rezultate negative. $ER_{ev.cont}$ (evaluarea riscului de evidență contabilă) se calculează prin formula:

$$ER_{ev.cont}(1-5 \text{ domenii de evaluare}) = n / N,$$

unde:

- n – numărul de parametri negativi;
- N – numărul total de parametri.

De exemplu, în urma efectuării controlului financiar din domeniul „*operațiuni cu contragenții*” a fost analizat un eșantion de 75% care a constituit 115 operațiuni economice dintre care 44 au fost calificate negativ cu „-” pentru necorespunderea cu parametrii setați. Astfel, $ER_{ev.cont4} = 0,4$. Datele analizate pot fi sistematizate într-o matrice de evaluare a riscurilor prezentată în tabelul ce urmează.

Tabel

Matricea de evaluare a riscurilor de evidență contabilă în corelație cu tipurile de operațiuni economice analizate

Nr.d/o	Riscuri (parametri setați)	Domenii analizate				
		Operațiunile decontărilor cu bugetul	Operațiuni cu materii prime, materiale, produse în curs de execuție, produse	Operațiuni cu numerarul	Operațiuni cu contragenții	Operațiuni cu mijloace financiare împrumutate
1	Încălcarea cerințelor de justificare a operațiunii economice		15	27	20	
2	Încălcarea normelor cronologice de înregistrare a faptelor economice și a principiului contabilității de angajamente	1		30	22	13
3	Înregistrarea incompletă sau neînregistrarea în evidența contabilă a tranzacțiilor economice		3			
4	Încălcarea cerințelor de evaluare a elementelor patrimoniale		15			
5	Încălcarea prevederilor legale care reglementează modul de ținere a evidenței contabile și a normelor de înregistrare a operațiunilor în conturile contabile	1				20
6	Încălcarea normelor de sintetizare a datelor contabile pe conturi sintetice și analitice	1	12	20	2	20
7	Total operațiuni calificate negativ cu „-“	3	45	77	44	53
8	Eșantion (%)	75	75	75	75	75
9	Total operațiuni analizate	15	225	167	115	105
10	Evaluarea riscului de evidență contabilă (10=7:9)	0,2	0,2	0,5	0,4	0,5

Sursa: Elaborat de autor

Evaluarea finală a riscului este determinată ca suma tuturor indicatorilor determinați pe domeniile analizate, conform formulei:

$$ER_{ev.cont} = ER_{ev.cont 1} + ER_{ev.cont 2} + ER_{ev.cont 3} + ER_{ev.cont 4} + ER_{ev.cont 5} + ER_{ev.cont n}$$

Valoarea maximă este n, valoarea minimă este 0. Potrivit exemplului analizat, valoarea maximă este 5, valoarea minimă este 0. Astfel, baza pentru aprecierea valorii riscului poate fi grupată, în opinia noastră, în felul următor:

- dacă valoarea indicatorului este de la 3 la 5, atunci riscul este evaluat ca fiind ridicat;
- dacă valoarea indicatorului este de la 1 la 2,99, atunci riscul este evaluat ca mediu;
- dacă valoarea indicatorului este de la 0 la 0,99, atunci riscul este considerat scăzut.

În conformitate cu datele din tabel, indicatorul $ER_{ev.cont} = 0,2+0,2+0,5+0,4+0,5 = 1,8$, ceea ce este calificat ca risc mediu și reprezintă un nivel mediu al eficienței controlului financiar evaluat prin prisma aprecierii riscului inexactității datelor contabile.

Atragem atenția la faptul că valoarea indicatorului evaluării riscului de evidență contabilă este invers proporțională cu indicatorul aprecierii nivelului controlului financiar existent la entitate. Această relație poate fi ilustrată în felul următor:

- $ER_{ev.cont}$ scăzut ↔ eficiența controlului financiar ridicată
- $ER_{ev.cont}$ mediu ↔ eficiența controlului financiar medie
- $ER_{ev.cont}$ ridicat ↔ eficiența controlului financiar scăzută

Concluzii

Un management adecvat al entității poate fi organizat doar dacă sursa informațională care se află la baza deciziilor manageriale corespunde criteriilor, precum: *relevanță, reprezentare exactă, comparabilitate, verificabilitate, oportunitate și inteligibilitate*. Astfel, concluzionăm că una dintre funcțiile de bază ale controlului financiar vizează obținerea unei certitudini cu privire la relevanța și veridicitatea informației contabile, lipsite de inexactități și neconformități care ar putea afecta în mod semnificativ atingerea obiectivelor strategice ale entității.

În urma cercetării efectuate, am identificat metodologia de apreciere a eficienței sistemului de control financiar în baza matricei de evaluare a riscurilor inexactității datelor contabile, care include, în general, următorii pași:

1. *Identificarea factorilor de risc relevanți pentru sistemul financiar contabil al entității;*
2. *Precizarea tipurilor de încălcări inspectate;*
3. *Precizarea domeniilor inspectate cu impact semnificativ pentru entitate;*
4. *Stabilirea eșantionului operațiunilor verificate;*
5. *Identificarea pragului de semnificație;*
6. *Evaluarea operațiunilor economice cu „+” dacă corespund parametrilor setați și, respectiv, cu „-” dacă nu corespund acestor parametri, în corelație cu pragul de semnificație setat;*
7. *Cuantificarea rezultatelor obținute;*
8. *Sintetizarea datelor prin intermediul matricei de evaluare a riscurilor inexactității datelor contabile în corelație cu tipurile de operațiuni economice analizate;*
9. *Evaluarea riscului de evidență contabilă pe fiecare dintre domeniile analizate și a riscului de evidență contabilă general;*
10. *Aprecierea eficienței controlului financiar.*

Matricea de evaluare a riscului poate servi drept un instrument utilizat în cadrul controlului financiar pentru detectarea, monitorizarea și prevenirea impactului negativ al factorilor de risc, ceea ce contribuie în mod esențial la obținerea unei informații corecte și oportune utilizate în procesul decizional de către managerii entității.

În acest sens, considerăm că implementarea controlului financiar în cadrul entității trebuie să includă dezvoltarea culturii managementului riscurilor și a unei atitudini adecvate în ceea ce privește prevenirea influenței negative a factorilor de risc înaintea producerii acestora, ceea ce va contribui esențial la perfecționarea procesului decizional.

Referințe:

1. BOULESCU, M., GHIȚĂ, M. *Control financiar și expertiză contabilă*. București: COPYRIGHT, 1996. 372 p. ISBN 973-97064-6-0
2. DĂNESCU, T., PROZAN, M., DĂNESCU, C.A. Non-conformity Risks – Theoretical and Practical Connotations. In: *Procedia Economics and Finance*, 2014, no.15, p.993 – 1001.
3. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), *Enterprise Risk Management - Integrated Framework*. Executive Summary, 2004, p.2. [Accesat: 03.03.2020]. Disponibil <https://www.coso.org/Documents/COSO-ERM-Executive-Summary.pdf>
4. DĂNESCU, T. *Financial audit – convergences between theory and practice*”. Publishing House Irecson, 2007. 308 p. ISBN 978-973-7694-26-3
5. BEN, J., AIE, M. *Risk: an introduction: the concepts of risk, danger and chance*. New York, Routledge, 2009. 134 p. ISBN 978-041-5490-90-0
6. GHEORGHIȚĂ, M. Riscul – componentă inevitabilă a activității de antreprenoriat. În: *Studia Universitatis. Seria „Științe Exacte și Economice”*, 2013, nr.7(67), p.113-116. ISSN 1857-2073
7. UTCHIN, E. *Риск–менеджмент*. Москва: ЭКМОС, 1998. 288 с. ISBN:5-88124-020-0
8. ROMANOV, V. Понятие рисков и их классификация как основной элемент теории рисков. В: *Инвестиции в России*, 2000, №12, с.41-43.
9. Legea contabilității și raportării financiare, nr.287 din 15.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.1-6, art.22.
10. COLASSE, B., LESAGE, C. *Introduction into accounting*. 10th Edition, Paris, Publishing House, 2007; Iași: TipoMoldova, p.546-555. ISBN 978-973-168-468-0

Date despre autor:

Daria ROTARU, doctorandă, Academia de Studii Economice a Moldovei.

E-mail: rotaru.daria.94@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4165-2577

Prezentat la 15.09.2020